

UNDERVISNING I HÅND-
HYGIEJNE I DAGPLEJE
Pensumbeskrivelse

2006

Undervisning i håndhygiejne i dagpleje

Pensumbeskrivelse

Rådgivning fra Sundhedsstyrelsen

Undervisning i håndhygiejne i dagpleje - Pensumbeskrivelse

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

Kategori: Rådgivning

Emneord: Håndhygiejne, Dagpleje, Pensumbeskrivelse

Sprog: Dansk

URL: <http://www.sst.dk>

Version: 1.0

Versionsdato: oktober 2006

Elektronisk ISBN: 87-7676-364-1

Format: pdf

Udgivet af: Sundhedsstyrelsen

Forord

Sundhedsstyrelsen ønsker at bidrage til, at håndhygiejnen for småbørnene prioriteres. Derfor har sundhedsstyrelsen pt. forskellige initiativer på området.

Denne pensumbeskrivelse til brug for undervisning i teoretisk viden og praktisk håndtering af håndhygiejnen i hverdagen på et alment niveau hos dagplejerne er ét af de initiativer, tidligere projekter har peget på. Målgruppen er især ansatte, der arbejder i dagplejen, men også personale i andre former for dagtilbud for de mindste børn vil kunne finde inspiration her. Pensumbeskrivelsen angiver det faglige grundlag, som bør være minimum indenfor håndhygiejnen for personale uden pædagoguddannelse, der arbejder med børn i 0 – 3 års alderen.

Undervisningen forudsætter, at underviseren har en faglig baggrund, der kan matche pensum, hvilket sædvanligvis vil betyde en uddannelse indenfor sundhedsområdet.

Pensumbeskrivelsen forudsætter endvidere, at undervisningsstedet træffer beslutninger om didaktikken. Sundhedsstyrelsen har gode erfaringer med aktiverende undervisningsmetoder, hvor deltagernes forudsætninger på det hygiejniske område, fx holdninger og tidligere erfaringer, sættes i og på spil.

Sundhedsstyrelsen, oktober 2006

Else Smith
Centerchef

Indhold

1	Almen hygiejne	1
1.1	Håndhygiejne	2
1.2	Smittekilder i dagplejen	2
1.3	Smitteveje	2
1.4	Bakterier	3
1.5	Virus	3
1.6	Svampe	3
1.7	Parasitter	3
1.8	Encellede organismer	3
1.9	Hændernes særlige rolle i spredningen af smitstoffer og forurening	3
2	Indretning af og rengøring i dagplejen	5
2.1	Hjemmet som arbejdsplads	5
2.2	Hensigtsmæssig indretning	5
2.3	Ventilation og udluftning	5
2.4	Generel rengøring	5
2.5	Rengøring målrettet	5
3	Indretning af håndvaskesteder i dagplejen	6
3.1	Placering af håndvaskesteder	6
3.2	Er der nok håndvaskesteder?	6
3.3	Armaturer mv.	6
3.4	Alt det, der er brug for til håndvask og hudpleje, skal være inden for rækkevidde	6
3.5	Hånddesinfektion kan komme på tale efter anbefaling fra den kommunale sundhedstjeneste.	7
4	Forebyggelse af smittespredning og afbrydelse af smitteveje	8
4.1	Håndvask (se senere afsnit) som rutine.	8
4.2	Håndvask for voksne og børn hvornår?	8
5	Håndvask	10
5.1	Hvordan vasker man hænder?	10
5.2	Hvordan får dagplejeren rengjort og rensede egne hænder, hvis der ikke er rindende vand i nærheden?	10
5.3	Hvordan vaskes børnenes hænder til daglig?	11
5.4	Hvordan vasker dagplejeren sine egne og børnenes hænder, hvor der ikke er rindende vand?	11
5.5	Hvornår og hvordan plejer man hændernes hud?	11
5.6	Bivirkninger fra anvendelse af engangshandsker, flydende håndsæbe og hudplejemidler	12
6	Legestuen	13
7	Hvem kan rådgive og vejlede?	15
8	Kollegaer imellem	16
9	Relevant litteratur	17

1 Almen hygiejne

Kemiske stoffer, allergener¹, smitstoffer², støv og jord kan hver for sig gøre mennesker syge. De er derfor uønskede set med vores øjne, og vi kalder dem for snavs, når det hele blandes sammen og samles på overflader og i hjørner og kroge – eller på huden.

Kroppens væv og organer kan forurenes, når vi spiser noget, der er sundhedsskadeligt. Forurening kan også ske uden på kroppen, når vi griser os til. Vi siger, at vi er blevet snavsede, beskidte eller forurenede.

At noget er hygiejnisk betyder, at det er rent og frit for forurening. Hygiejne beskriver derfor en ren(lig)hedstilstand, som vi stræber efter for at undgå sygdom og forblive raske.

Håndvask og hånddesinfektion er nogle af de vigtigste metoder til at forebygge sygdom ved at forhindre ophobning af snavs og forurening, og hermed spredning af smitstoffer. Metoderne virker ved at fjerne mikroorganismer og snavs fra hænderne, enten fordi mikroorganismerne vaskes og skylles af huden, eller fordi disse ikke kan tåle den kemiske påvirkning af sæbe, alkohol og andre desinfektionsmidler.

Rengøring har de samme funktioner i dagtilbuddene, fordi de omgivelser, som børn og voksne befinder sig i, skal holdes ordentligt rene.

Opdagelser på hygiejneområdet, fx opfindelsen af vandlåsen i England allerede inden år 1600, samt at Semmelweis midt i 18-hundredetallet påviste, at håndhygiejne kunne nedsætte antallet af mødre, der fik barselsfeber, betydeligt, har fået overordentlig stor betydning for folkesundheden.

Forbedring af indeklimaforhold har haft betydning for faldet i infektionssygdomme i 1900-tallet. I nutiden betyder fx kvaliteten af hygiejnen på sygehusene meget for om patienterne påføres en infektion under indlæggelse. Pt. er det cirka én ud af 10 patienter, der får en infektion på sygehuset.

Se fx (Schmidt 2004)

¹ Ved allergener forstås kemiske stoffer eller biologisk materiale, fx pollen, som er i stand til at gøre mennesker allergiske og fremkalde allergiske symptomer og anfald.

² Ved smitstoffer forstås bakterier, virus, en-cellede organismer og andre mikroorganismer, der er i stand til at fremkalde sygdom hos mennesker, hvis vi kommer i kontakt med dem

1.1 Håndhygiejne

Effektiv håndhygiejne kan reducere den akutte infektionssygdom med cirka 30 % eller endnu mere (Ladegård 1999 samt rapporter fra forskellige kommuner).

Forebyggelse af sygdom betyder, at børn får flere dage til leg og læring. Sygdom og utilpashed er ubehageligt for barnet og for familien. Et sygt barn kan ikke komme i dagpasning og må være hjemme eller et andet sted. Syge børn belaster de voksnes arbejdssituation og arbejdsplads. Nogle forældre bliver smittet og bliver selv syge.

Hvis smittekæden brydes, bliver færre af de andre børn syge. Personalet i dagtilbuddet kan også blive syge, det belaster vikarkontoen og det kommunale budget.

Sygdom i dagtilbud beslaglægger samfundsmæssige ressourcer – endnu vides det ikke, hvor meget der er tale om.

1.2 Smittekilder i dagplejen

Primære smittekilder

- Børns, dagplejeres, forældres - snot, afføring (det kan også være dyrs afføring), opkast, betændelse, blod, urin, sårveske og jord.

Sekundære smittekilder der er blevet forurenede fra de primære smittekilder

- Ting, fx afføringsbleer, sutter, legetøj, vasketøj.
- Overflader, fx gulve, dørkarme til nåhøjde, kravlegårde, barnevogne, trapper, tæpper.
- Madvarer, fx kylling, æg, grøntsager med jord på og rå kød.
- Omgivelser, fx sand i sandkasser, jord.

1.3 Smitteveje

Definition af og eksempler på de almindeligste smitteveje i dagplejen (opstillet efter deres betydning)

- Direkte kontaktsmitte (næse-hånd-hånd-næse)
- Indirekte kontaktsmitte (næse-hånd-ting-hånd-næse)
- Fødevarebåren smitte (fødevare-ting-mad-tarm)
- Luftbåren smitte (svælg-nys-luft-svælg)
- Vandbåren smitte (vand-mad-tarm)

1.4 Smitstoffer

Omtale af almindelige smitstoffer i dagplejen vægtet efter forekomst med det formål at demonstrere smitteveje, der kan afbrydes med håndvask ved de enkelte sygdomme (kobling mellem smittevej – smitekilde – smitteagens og håndvask).

Bakterier

Hyppigt forekommende bakterielle infektioner gennemgås med eksempler på sygdomme. Fx halsbetændelse, øjenbetændelse og børnesår (streptokokker eller stafylokokker) skarlagensfeber (streptokokker) samt mave-tarm infektioner via madvarer (fx Salmonella, Campylobacter og Verotoksinproducerende Escherichia coli (VTEC)).

Virus

Hyppigt forekommende virus infektioner gennemgås med eksempler på sygdomme. Fx de fleste børnesygdomme, forkølelsessår (herpes virus), øvre luftvejsinfektioner (influenzavirus, respiratorisk syncytialvirus (RSV)), øjenbetændelse, smitsom leverbetændelse (hepatitis A virus), mave-tarm infektioner (norovirus, rotavirus).

Svampe

Hyppigt forekommende svampeinfektioner nævnes med eksempler på sygdomme. Ex bleadermatitis forårsaget af svampeinfektion (candidiasis) og svamp på huden som ringorm (tinea corporis).

Parasitter

Hyppigt forekommende infektioner forårsaget af parasitter nævnes med eksempler. Ex sygdom forårsaget af æg fra børneorm, spoleorm og piskeorm.

Encellede organismer

Nævnes med enkelt(e) eksempel(er) på sygdom(me) Ex cyster fra Giardia.

1.5 Hændernes særlige rolle i spredningen af smitstoffer og forurening

Smittespredning med hænderne er én af de vigtigste smitteveje i børns dagligdag.

Personalets hænder kommer hele tiden i kontakt med:

- snot
- afføring
- opkast
- blod
- urin
- betændelse
- sårvæske
- jord

De smitstoffer, hænderne forurenes med, omfatter først og fremmest:

- Børnenes smitstoffer, fx fra næsepudsning, spredning af snot, og rengøring af endetarmsåbning og dens omgivelser, når børnene har haft afføring, inficerede småsår.
- Personalets egne smitstoffer (fra næse, mund, endetarmsåbning og fra småsår, bulne fingre og bylder).
- Smitstoffer i omgivelserne, fx fra dyrs pels, sår og afføring.

Herfra spredes smitstofferne videre, hvis hænderne ikke vaskes effektivt.

2 Indretning af og rengøring i dagplejen

2.1 Hjemmet som arbejdsplads

Mange dagplejehjem består af rum, som bruges både af familien og dagplejen, andre rum i boligen bruges udelukkende af dagplejen, og enkelte rum er udelukkende forbeholdt familiens medlemmer. Det kan være klogt at tænke igennem, hvordan disponeringen er, og hvilke konsekvenser det får fx for hygiejne og rengøring.

2.2 Hensigtsmæssig indretning

Fx:

- Plads til sko, skiftetøj og skifte til indefodtøj og evt. overtræk til forældre og andre gæster.
- Let adgang til næseklude og køkkenrulle og affaldsspand (fodpedal og låg).
- Bleskift foregår i rum, der er beregnet til det (helst badeværelse), og ikke hvor der laves mad eller hvor børnene spiser og leger.

2.3 Ventilation og udluftning

Af hensyn til et godt indeklima er udluftning og ventilation vigtig blandt andet for at luftfugtigheden nedsættes og koncentrationen af lugt- og smitstoffer fortyndes.

2.4 Generel rengøring

Oprydning før rengøring, plan og systematik, overblik og rutiner.

2.5 Rengøring målrettet

Legetøj, tæpper, døre, dørhåndtag, udsatte steder man lægger mærke til, badeværelse (toilet, pletter), pusleplads (underlag), håndvaskesteder, køkken og muligheder for god køkkenhygiejne.

3 Indretning af håndvaskesteder i dagplejen

3.1 Placering af håndvaskesteder

Den bedste placering af håndvaskesteder er:

- Direkte adgang og i kort afstand fra puslebord (håndvask).
- Direkte adgang og i kort afstand fra toilet (håndvask).
- Direkte adgang og i kort afstand fra køkkenbord (køkkenvask).

Fordi det derved bliver muligt at vaske hænder med det samme efter toiletbesøg og pusling, og i forbindelse med madlavning, så der ikke afsættes smitstoffer alle mulige steder (på tøjet, på dørhåndtag, på dørkarme osv.), før dagplejeren når hen til håndvasken.

3.2 Er der nok håndvaskesteder?

Gennemgang af udvalgte problematiske eksempler:

- Dagplejehjem.
- Legestue.

3.3 Armaturer mv.

- Vandhaner bør erstattes af blandingsbatterier for at undgå skoldninger af børnenes hænder.
- Der bør være en håndbruser med afløb i gulvet, som kan bruges i forbindelse med bleskift.

3.4 Alt det, der er brug for til håndvask og hudpleje, skal være inden for rækkevidde

- Engangshandsker.
- Flydende eller fast sæbe, der anbefales af kommunen. Den bør ikke indeholde parfume eller farvestoffer. Indholdet af konserveringsstoffer bør være godkendt af kommunen.
- Sæbe bør tages fra en dispenser, som bør kunne bortkastes efter brug, og som bedst monteres på væggen.
- Et egnet hudplejemiddel, der anbefales af kommunen bør forefindes. Det bør ikke indeholde parfume eller farvestoffer. Indholdet af konserveringsmidler bør være godkendt af kommunen.
- Hudplejemiddel bør tages fra en dispenser, der bedst monteres på væggen.
- Bløde engangshåndklæder af tekstil eller papir.
- Affaldsspand (fodbetjent med låg) til brugte papirhåndklæder, bleer mv.
- Spand med låg til brugte tekstilhåndklæder.

3.5 Hånddesinfektion kan komme på tale efter anbefaling fra den kommunale sundhedstjeneste.

Der kan være tale om situationer, hvor hånddesinfektion er mest hensigtsmæssig (fx under epidemi), eller på tur under omstændigheder, hvor der ikke er let adgang til håndvask. Et hånddesinfektionsmiddel, hvis indhold og anvendelse er anbefalet af kommunen, hører derfor med til det, der er nødvendigt.

4 Forebyggelse af smittespredning og afbrydelse af smitteveje

4.1 Håndvask (se senere afsnit) som rutine.

Regelmæssig håndvask er en af de vigtigste metoder til at forebygge smittespredning i dagplejen. Grunden til det er at mange smitstoffer fjernes fra hænderne, når man vasker dem med vand og sæbe eller bruger et desinfektionsmiddel.

Det er desuden ofte fornuftigt at være særligt omhyggelig med håndvask, hvis der er tegn på smitte børnene imellem.

De voksne vasker hænderne selv og hjælper børnene alt efter deres alder og modenhed.

Håndvask som fast rutine indlært fra dagplejen kan få betydning for at barnet undgår en del infektioner resten af livet.

4.2 Håndvask for voksne og børn hvornår?

Der er mange forskellige situationer, som bør medføre at voksne vasker hænder: Hvis barnet er aktivt og deltager, skal barnets hænder også vaskes. Fx før madlavning og før spisning, efter toiletbesøg og efter leg udenfor – hvis det rører ved snavset vasketøj, hvis det selv pudser næse, og inden det går hjem.

- *Før, under og efter madlavning.*
For at undgå at maden forurennes og smitstoffer spredes til børnene og til dig selv. Husk - Børn med betændte småår bør ikke deltage i madlavning.
- *Før og efter spisning.*
For at undgå forurening af maden og spredning af smitstoffer til de andre børn og til dig selv.
- *Efter barnet har fået skiftet ble.*
For at undgå spredning af smitstoffer fra barnets afføring til andre børn og til dig selv.
- *Efter toiletbesøg*
For at undgå at sprede smitstoffer fra tarmen til de andre børn og til dig selv.
- *Efter at børnene har været ude og har haft hænderne i jorden eller sandet i sandkassen.*
For at undgå spredning af smitstoffer til de andre børn og til dig selv.
- *Efter at barnet har fået pudset næse.*
For at undgå spredning af smitstoffer fra næse og svælg til de andre børn og til dig selv.
- *Efter at barnet har fået tørret rindende øjne.*
Løber det fra øjnene, kan det være et udtryk for infektion. Hvert øje skal tørres med hver sin rene serviet, for at undgå at føre evt. smitte fra det ene øje til det andet. Personalets hænder skal altid vaskes efter tørring af rindende øjne.

- *Efter sortering og håndtering af vasketøj.*
For at undgå spredning af smitstoffer fra vasketøjet til børnene og til dig selv.
- *Når børnene skal hjem efter en dag i dagtilbuddet.*
Håndvask medvirker til at forhindre, at børnene bringer smitstoffer med sig fra dagtilbuddet til hjemmet.

5 Håndvask

5.1 Hvordan vasker man hænder?

Alle forhindringer for en effektiv håndhygiejne skal fjernes.

Personalet bør ikke have så lange ærmer, at de kan blive forurenet eller forhindrer effektiv håndvask. Man bør af samme grund heller ikke bære fingerringe, armbåndsure, armbånd, kunstige negle eller neglelak, mens man passer sit arbejde.

Anvendelse af engangshandsker skal medvirke til at forebygge, at hænderne bliver forurenet med afføring.

Det er nødvendigt at bruge engangshandsker på begge hænder. En enkelt håndvask er ikke tilstrækkelig til at få gjort hænderne ordentligt rene, hvis der er kommet afføring på dem.

Fordele og ulemper ved håndvask med sæbe gennemgås.

Fordelen består i at hænderne bliver rene. Håndvask med flydende håndsæbe er valgt, fordi håndvask ligner de daglige rutiner, som børnene kender fra deres eget hjem.

Ulemperne består i, at håndvask også fjerner hudens naturlige fedtstof og gør huden mere sårbar. Det kan medføre hudinfektioner, udslæt og allergi. Ulemperne forebygges bedst ved, at håndvask følges af hudpleje (for hænderne) med et egnet hudplejemiddel.

Praktisk indlæring af håndvaske-teknik.

- Rene og urene områder i og omkring håndvasken omtales og forklares.
- Håndvask gennemgås trin for trin med udgangspunkt i fotomontagen om håndvask i vejledning om hygiejne i daginstitutioner, Sundhedsstyrelsen 2004. (Obs. – neglene er for lange, der er neglelak på og dette frarådes, og de forbehold overfor illustrationen, der var i 2004-udgaven bør tages) Hænderne gøres våde, der kommes sæbe på hænderne, og de vaskes i minimum 15 sekunder (vær især omhyggelig med begge tommelfingre, mellem fingrene og håndleddene). Hænderne skylles under rindende vand.

5.2 Hvordan får dagplejeren rengjort og rensset egne hænder, hvis der ikke er rindende vand i nærheden?

Godkendt hånddesinfektionsmiddel

Gennemgang af hånddesinfektionsmidlets kemiske indhold.

Vådservietter præpareret med kemiske stoffer og parfume diskuteres og frarådes.

Fordele og ulemper ved hånddesinfektion

Fordele: Kræver ikke rindende vand. Let at gennemføre. Effektiv metode.

Ulemper: Er ikke i overensstemmelse med håndvaskerutinen i hjemmene. Kan ikke anvendes ved snavsede hænder. Forgiftningsrisiko.

Praktisk gennemførelse af hånddesinfektion

Hånddesinfektionens praktiske gennemførelse trin for trin efter Sundhedsstyrelsens ”Vejledning om hygiejne i daginstitutioner”, 2. udgave, 2004.

5.3 Hvordan vaskes børnenes hænder til daglig?

Hos de mindste børn, som endnu ikke selv aktivt kan deltage i håndvask, aftørres hænderne med en blød vaskeklud med en mild børnesæbe.

Så fjernes sæben med en våd sæbefri klud.

Endelig tørres hænderne i et tørt engangshåndklæde eller serviet uden at gnide.

Børnene kan efterhånden selv deltage aktivt i håndvasken, når de fx kan stå på en solid skammel ved håndvasken eller ved en balje. Det kræver øvelse for barnet, før det selv kan vaske hænderne godt nok. Det kan først forventes, når barnet er 3 – 4 år gammelt – og under forudsætning af, at de voksne har vist barnet det mange gange.

5.4 Hvordan vasker dagplejeren sine egne og børnenes hænder, hvor der ikke er rindende vand?

Hvad skal dagplejeren have med på tur, hvor der ikke er rindende vand:

- Hånddesinfektionsmiddel i praktisk dispenser til dagplejerens hænder. (Der anbefales en koncentration med denatureret ethanol 70-85 % tilsat glycerol/glycerin enten flydende eller som gel).
- Rene og våde vaskeklude i pose til børnenes hænder.
- Tørre engangshåndklæder eller servietter.
- Poser i særlig farve til brugte engangshåndklæder, så de ikke forveksles med rene håndklæder.

Håndvask hos børn med snavsede hænder.

Håndvask gennemgås trin for trin på grundlag af ”Vejledning om hygiejne i daginstitutioner, Sundhedsstyrelsen og Komiteen for Sundhedsoplysning, 2004”.

5.5 Hvornår og hvordan plejer man hændernes hud?

Hudplejemidler

Hudplejemidlet skal være godkendt af kommunen. Det bør ikke indeholde parfume eller farvestoffer. Konserveringsmidlet skal være godkendt af kommunen.

Hvornår skal hudplejemiddel anvendes?

Huden skal plejes efter kontakt med sæbe, fordi sæben ikke blot fjerner smitstoffer – men også hudens naturlige fedtstoffer. Hænderne tørres efter håndvask uden at gnide.

Der skal tid til at fordele og indgnide et hudplejemiddel i hændernes hud.

5.6 Bivirkninger fra anvendelse af engangshandsker, flydende håndsæbe og hudplejemidler

Bivirkninger ved anvendelse af engangshandsker

- Allergi mod Latex.
- Allergi mod gummikemikalier.
- Irritation af huden.

Bivirkninger ved anvendelse af flydende håndsæbe

- Allergi imod parfumestoffer
- Allergi imod farvestoffer
- Allergi imod konserveringsmidler
- Irritation af huden

Bivirkninger ved anvendelse af hudplejemidler

- Allergi imod parfumestoffer
- Allergi imod farvestoffer
- Allergi imod konserveringsmidler
- Irritation af huden

Forskrifter

Der bør foreligge forskrift (vejledning eller instruks) fra kommunen om, hvorledes dagplejerne forebygger bivirkninger fra anvendelsen af engangshandsker, flydende håndsæbe og hudplejemidler, herunder en gennemgang af de kemiske stoffer, der ikke er ønskelige i disse produkter:

- Latex-handsker skal være CE-mærkede
- Latex-handsker skal være pudderfri
- Latex-handsker skal have et lavt indhold af allergene proteiner
- Dagplejere med allergi over for Latex og gummikemikalier, et aktuelt hududslæt eller kronisk hudeksem bør ikke anvende Latex-handsker
- Latex-handsker må ikke anvendes til børn med Latex-allergi

6 Legestuen

6.1 Rengøringen i legestuer.

Der er pædagogiske fordele ved, at børnene er sammen i legestuen. Samtidig møder de flere andre børn, og det øger smitterisikoen, fordi de andre børn kan være syge. Rengøringsstandarden har derfor også i legestuer direkte betydning for børnenes sygelighed - ikke mindst fordi børn og voksne bruger gulvfladen til at sidde og lege på. Nogle legestuelokaler har flere brugergrupper med forskellige behov. Dette må tages i betragtning, når legestuen bruges, og rengøring/vedligeholdelse planlægges.

Den praktiske gennemførelse af rengøringen.

Det har praktisk betydning at vide, hvem der er ansvarlig for rengøringen i legestuen, så dagplejeren kan drøfte evt. problemer.

Rengøringen bør foregå efter en fastsat forskrift (instruks, vejledning), som dagplejeren bør kende.

Reglerne for syge børn skal derfor overholdes:

- Syge børn må ikke komme i legestue. De skal blive hjemme.
- Børn skal kunne følge med i de daglige rutiner uden at kræve særlig omsorg og pleje.
- Børn, der bliver syge i dagplejen, skal så vidt muligt isoleres fra de øvrige børn, indtil forældrene kan hente dem hjem.

6.2 Muligheder for at rengøre både børns og voksnes hænder i tilknytning til legestuerne.

Hyppig og effektiv håndvask er især vigtig i legestuerne på grund af de mange kontakter med mulighed for smitte.

Er der **ikke** ordentlige håndvaskemuligheder, bør dagplejerne bruge det samme, som skal med på en tur, hvor der ikke er rindende vand:

- Hånddesinfektionsmiddel i praktisk dispenser til dagplejerens hænder. (Der anbefales en koncentration med denatureret ethanol 70-85 % tilsat glycerol/glycerin enten flydende eller som gel).
- Rene og våde vaskeklude i pose til børnenes hænder.
- Tørre og bløde engangshåndklæder eller servietter.
- En pose i en særlig farve til brugte og snavsede engangshåndklæder, så de ikke forveksles med rene håndklæder.

Hvornår skal hænderne vaskes i legestuen?

- *Før og efter spisning.*
For at forhindre forurening af maden og spredning af madrester.
- *Efter barnet har fået skiftet ble.*
For at undgå spredning af smitstoffer fra barnets afføring til andre børn.
- *Efter pottebesøg.*
For at undgå spredning af smitstoffer fra barnets afføring til andre børn.

- *Efter at børnene har været ude og har haft hænderne i jorden eller sandet i sandkassen.*
- *Efter at barnet har fået pudset næse.*
For at forhindre spredning af smitstoffer til andre børn.
- *Efter at barnet har fået tørret rindende øjne.*
For at forhindre spredning af smitstoffer til andre børn.
- *Efter sortering og håndtering af vasketøj.*
Vasketøj indeholder smitstoffer fra afføring, opkast, blod, urin, betændelse, sårveske og jord – og forurener derfor hænderne.
- *Hvis der er tegn på (smitsom) sygdom blandt børnene.*

7 Hvem kan rådgive og vejlede?

Dagplejens ledelse

Har ansvar for at hygiejne og hygiejniske procedurer fx med hensyn til håndhygiejne kendes og udføres i dagplejen.

Dagplejepædagogen

Hjælper dagplejerne med at praktisere god hygiejne og håndhygiejne indenfor dagplejens virksomhedsområde. Dagplejepædagogen kan også rådgive i forbindelse med tvivlsspørgsmål.

Den kommunale sundhedstjeneste (sundhedsplejerske og læge)

Sundhedsplejersker og læger i den kommunale sundhedstjeneste er konsulenter for dagplejen og skal vejlede og rådgive på det hygiejniske og sundhedsmæssige område. Den kommunale sundhedstjeneste kan hjælpe personalet ved undervisning, projektvirksomhed, i forbindelse med sygdomsudbrud og ved kontakt med forældregruppen.

8 Kollegaer imellem

Man kan trække på hinandens viden

Hvilke netværk tilhører man i den enkelte kommune? Fordele ved at tilhøre et netværk – holde viden levende og opdateret. Samvær og kontakt. Gode ideer. Der kan også være ulemper. Legalisere dårlige måder at arbejde på fx med hensyn hygiejnepraksis. Sladder og bagtalelse. Hvordan kan det forebygges?

Elektroniske netværk og elektroniske medier, der kan bruges til at holde viden ved lige og skaffe sig ny viden.

Ændringer i den daglige praksis

Der er sammenhænge med hensyn til hygiejne. God hygiejne kræver viden (fx om smitteveje, smitekilder og afbrydelse af smitteveje) – holdning (fx om man anser håndvask som noget, der bør prioriteres og om håndhygiejne er noget den enkelte har med sig fra sin opvækst) – handling (fx om den enkelte rent faktisk har muligheder for at vaske hænder og gør det). De ydre rammer (håndvaskesteder, der er godt indrettet – med alt hvad man har brug for - faciliteter ved puslestedet der fungerer etc.) er med til at understøtte en god håndhygiejne (se fx Saugstad 2005 samt Sundhedsstyrelsen 2006).

9 Relevant litteratur

Sundhedsstyrelsens publikationer

Sunde børn. Til forældre med børn i alderen 0-3 år. 9. Udgave. Sundhedsstyrelsen 2006.

Mad til spædbørn og småbørn – fra skemad til familiemad. 8. Udgave. Sundhedsstyrelsen 2006.

Vejledning om hygiejne i daginstitutioner – om sundhed, forebyggelse, sikkerhed og miljø. 2. Udgave. Sundhedsstyrelsen 2004.

Smitsomme sygdomme hos børn. Vejledning for daginstitutioner, skoler og forældre. 4. Udgave, Sundhedsstyrelsen & Komiteen for Sundhedsoplysning 1996.

Forprojekt om håndhygiejne i dagpleje.

http://www.sst.dk/upload/forebyggelse/cff/miljoemedicin/haandhyg/forpro_haandhyg_dagpl_20okt06.pdf, Sundhedsstyrelsen 2006.

Håndbøger

Vagn-Hansen P: Håndbog for dagplejere og dagplejepædagoger. Sundhed, miljø og hygiejne. 1. Udgave. Munksgaard. Danmark, 2006.

Vagn-Hansen P: Sundhed, miljø og hygiejne i pædagogisk arbejde. 1. Udgave. Munksgaard. Danmark 2005.

Anden litteratur

Saugstad T, Mach-Zagal R.: Sundhedspædagogik for praktikere. 2. Udgave. Munksgaard. Danmark 2005.

Schmidt L-H, Kristensen JE.: Lys, luft og renlighed – den moderne socialhygiejnes fødsel. 2. udgave. Akademisk Forlag. Danmark 2004.

Jensen BB. Sundhedsundervisning (side 69 – 82). I: Ole Fendinge Olsen, Annette Poulsen og Ulla Hølund, Skolesundhedsarbejde. Munksgaard. Danmark 2005.

Artikler

Ladegaard MB, Stage V.: Håndhygiejne og småbørnssygelighed i daginstitutioner – et interventionsstudie. Ugeskrift for Læger s. 4396-400. Nr. 161, 1999.

Kommunale udgivelser

En del kommuner har udført håndhygiejneprojekter fx Ballerup, Fredensborg-Humlebæk. Haderslev, Holstebro, København, Lyngby-Taarbæk og Odense. Herfra foreligger rapporter, der kan give ideer til, hvordan den enkelte kommune kan arbejde med at forbedre håndhygiejnen.